

СПЕЦІАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ

УДК 130.2

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.2.22>

Падалка Ганна Миколаївна

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та суспільно-гуманітарних дисциплін

Київського інституту інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

вул. Харківське шосе, 210, Київ, Україна

orcid.org/0000-0002-3738-9019ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА СТАВЛЕННЯ ДО РОБОТИ:
СУЧАСНИЙ СТАН

У статті розглянуто сучасний стан трансформації соціальних цінностей в умовах подальшого цивілізаційного розвитку суспільства, а саме: інформаційного, постінформаційного та постеконічного суспільств, коли цифрові технології та глобалізація змінюють соціокультурний ландшафт багатьох країн, а також відбувається формування мультикультурного, мультинаціонального, мультирелігійного відкритого глобального суспільства, де на перше місце виходять особиста свобода, рівність, гідність, толерантність. Це відбувається під впливом результатів цифрової та промислової революції, формується нове суспільство з новою структурою і ієрархією цінностей. Також зауважено появу (додатково до існуючих загальнолюдських цінностей) нових цінностей, а саме: цифрових та кібернетичних, екологічних, генетичних та медико-біоінженерних, робототехнічних. У сучасних умовах, де все зарегламентовано та стандартизовано, людина втрачає притаманний тільки їй ірраціоналізм у своїх діях і не дає повністю перетворитися на машину. Ось чому необхідне створення сучасної універсальної і всеохоплюючої структури та ієрархії сучасних цінностей, за допомогою якої можна було б утримувати людство від дій, що можуть призвести до катастрофічних наслідків для планети. Передусім це повинні бути морально-етичні, соціальні та суспільні цінності, які повинні стати запобіжником під час сумлінного виконання своїх професійних обов'язків. Відзначено, що на сучасному етапі розвитку суспільства найбільшої небезпеки для людства, планети та природних ресурсів можна чекати від самих освічених висококваліфікованих професіоналів, адже в їхніх руках сконцентровано весь арсенал професійних знань, умінь, навичок та компетентностей людства. І тому дуже важливим є те, як вони використовуватимуть знання, технології, ресурси. У зв'язку із цим запропоновано такі цінності, які, на нашу думку, є затребуваними у високорозвиненому суспільстві, а саме: особиста та суспільна свобода; можливість саморозвитку, самозростання та самореалізації (мультикультуралізм, толерантність, відкритість, глобальний життєвий світ); задоволення фізичних (фізіологічних) потреб людини; свобода переміщення; екологічна безпека та захист навколишнього середовища; цифрова та кібербезпека; заборона використання професійних знань, навичок та компетентностей на знищення людства; залишення за людиною права на природне відтворення (як біологічної істоти) тощо.

Ключові слова: культура, звичаї, устої, цінності, структура та ієрархія цінностей, сучасне суспільство, свобода переміщення, мультикультуралізм, екологія, навколишнє середовище, кібербезпека, біотехнології та генетика, цифрова та промислова революції, людське буття, життєвий світ, глобальний ринок праці.

Вступ. Подальший розвиток суспільства зумовлений цифровізацією інформації, комунікативних та інформаційних процесів в умовах цифрової та Четвертої промислової революції, усе більше трансформує суспільство, взаємовідносини між людиною і суспільством. Сьогодні

визначається стрімким зростанням темпів змін і трансформацій, які відбуваються з людиною і суспільством (як зовнішній, так і внутрішній світи). Так, попередні (традиційні) етапи цивілізаційного розвитку суспільства тривали від тисяч років до сотень, що формувало відповідний життєвий світ та суспільний простір (традиції, устої, звичаї, культуру), які впливають на формування життєвих компетентностей та цінностей, життєвий цикл яких був тривалим, що давало змогу для адаптації та еволюції, коли більш досвідчене старше покоління передавало досвід, знання та вміння молодому поколінню. Також необхідно враховувати, що в рамках традиційного світу існувала чітка градація на близьке (на рівні сім'ї, роду) і далеке (на рівні інших далеких країн) коло, в якому існувала людина. Це впливало на її життєвий світ, світогляд, комунікації та цінності (як особисті, так і загальнолюдські, універсальні), адже кожний етап цивілізаційного розвитку суспільства характеризується своїми цінностями та категоріями. А тому певне поєднання усіх складників цінностей зумовлювало формування тогочасного суспільства. Так, певне розуміння цінностей людина починає отримувати в ближньому колі (сім'я, рід, община тощо), а далі – під час отримання освіти (у школі, у закладі вищої освіти) разом із формуванням професійних якостей, коли також формуються світогляд, шкала цінностей. Так, отримавши гарну освіту, високий рівень професійної освіти, молода людина опиняється на певному роздоріжжі – як використовувати набуті знання, компетентності та навички, адже кожна професія має певні ціннісні настанови, сформовані в умовах культури, звичаїв, традицій та формує певний стандарт, який і визначає професіоналізм у широкому розумінні. Сучасний етап розвитку суспільства – постіндустріальне, інформаційне суспільство – характеризується бурхливим ростом технологій та техніки, які все більше входять/впливають на людину. Прикладами можуть бути подальші роботи у сфері створення штучного інтелекту, робототехніки, генної інженерії, генетики і біотехнологій, екології і навколишнього середовища. Роботи у цих напрямках є дуже чутливими до людства у цілому, адже прикладення набутих знань та вмінь може приносити людству як користь, так і загибель. Окрім того, сьогодні вже промислово використовується значна кількість технологій, які мають так зване «подвійне» призначення залежно від морально-етичної та ціннісної підготовки фахівців, які їх використовують/застосовують. Ось чому поштовхом до кардинальних змін щодо ціннісного дискурсу виступають подальші трансформації розвитку суспільства, пов'язані з широким упровадженням результатів цифрової та Четвертої промислової революції в умовах подальшої глобалізації, уніфікації та стандартизації сфер суспільства і суспільних відносин, адже «феномен цінностей, безумовно, впливає на всі сфери життя людини та є провідним у формуванні нової культури, нових відносин в українському суспільстві, визначає вектор його розвитку» [1]. Так, постійний розвиток суспільства вимагає переосмислення цінностей відповідно до вимог нового часу, коли «нового змісту набувають соціальні цінності, тобто цінності, що розглядаються з погляду їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних груп чи особистості» [1].

Аналіз останніх публікацій показав, що подальший розвиток суспільства, людини відбувається разом із формуванням нових підходів до цінностей.

Незважаючи на досить широкий спектр проведених досліджень, питання трансформації соціальних цінностей та ставлення до роботи виступає частиною загальної проблеми, котрій присвячується означена стаття.

Мета та завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану процесів трансформації соціальних цінностей та ставлення до роботи.

Методи дослідження, використані у процесі написання статті, передбачають застосування загальнонаукових та емпіричних прийомів, що ґрунтуються на системному підході. Окрім того, у процесі роботи застосовувалися такі загальні методи досліджень, як узагальнення та порівняння. У результаті проведеного аналізу визначено основне коло проблем щодо цінностей, які виникають у зв'язку з подальшим цивілізаційним розвитком суспільства та проблемами, що виникають перед людиною.

Результати. Подальший розвиток суспільства відбувається в епоху цифровізації, інформатизації, глобалізації, раціоналізації усіх сфер людського буття. Окрім того, сучасні етапи

цивілізаційного розвитку суспільства (інформаційний, постінформаційний та постекономічний) докорінно змінюють парадигму розуміння такої важливої категорії, як цінності, адже «суспільний розвиток супроводжується виникненням і розвитком відносно самостійної, стійкої системи цінностей», де «суспільні цінності, з одного боку, визначають і впливають на зміст норм, з іншого – формують своєрідну мотиваційно-смыслову систему координат для особистості, унормовують її діяльність, пропонують суспільно прийнятні форми поведінки» [7, с. 62]. Так, певна кількість цінностей формує конструкцію, яка виступає фундаментом формування суспільства та взаємовідносин на рівні «людина – суспільство – держава». Що стосується самих цінностей, їх необхідно розглядати через «предмети, явища та їхні властивості, які потрібні (необхідні, корисні, приємні тощо) членам певного суспільства чи класу або окремій особі як засіб задоволення їхніх потреб та інтересів, а також ідеї й спонукання як норми, мети чи ідеалу» [8, с. 261]. Більшою мірою вказане відноситься до матеріальних, суспільних та соціальних цінностей. Щодо духовних та моральних цінностей, то в їх основі лежать загальнолюдські морально-етичні норми та категорії, які так чи інакше відображені практично в усіх суспільствах, а тому набули ознак універсальності та загальності, хоча і тут є свої особливості. Що стосується культурних цінностей, то вони більшою мірою залежать від культури, звичаїв, устоїв, традицій, які домінують на відповідній території. Отже, слід відзначити, що ціннісні конструкції, структура й ієрархія цінностей характеризують (відображають) відповідні періоди цивілізаційного розвитку суспільства. Зважаючи на тривалість цих епох (від тисячі років до сотень років), людством було напрацьовано та сформовано й унормовано досить сталі структуру та ієрархію цінностей, які лише доповнювалися наступними поколіннями. Так тривало впродовж усього традиційного періоду розвитку суспільства. Що стосується нового часу, то в нову епоху (інформаційне суспільство разом із формуванням нового суспільства, нової людини) відбувалися значні зміни відносно цінностей. Сьогодні «на зміну класичній філософській теорії цінностей як учення про вічну, незмінну ієрархію цінностей приходить конструктивна аксіологія, основними засадами якої є водночас історизм та розуміння необхідності постійного оновлення цінностей у процесі загальнолюдського та особистісного розвитку» [7, с. 65]. Досить красномовним прикладом є зміни, викликані глобалізаційними процесами, а саме побудовою глобальної економіки та глобального ринку. Це, своєю чергою, зумовило появу глобального ринку праці на умовах мультикультурного, мультинаціонального, мультирелігійного суспільства. Але «повністю глобалізованим ринком праці може вважатися ринок, на якому працюють нечисленні висококваліфіковані спеціалісти в окремих висококонкурентних сферах економіки» [5, с. 175]. Слід відзначити, що глобальний ринок праці формується так званим «мобільним», або «кочовим», суспільством. Це, так би мовити, нова каста, до якої не так просто потрапити, адже глобалізація якраз і виступає головним сегрегатором. Сьогодні теоретично вільно переміщуватися може будь-який громадянин, але на практиці це дозволено небагатьом. Ураховуючи, що глобальний ринок усе-таки складається з регіональних глобальних утворень на базі країн – лідерів регіону, на регіональному рівні міграція та переміщення дозволені більшій частині працездатного населення залежно від потреб центру глобалізації. Тобто структура та ієрархія сучасних цінностей мають регіонально-глобальну структуру і на пряму залежать від рівня розвитку регіону в цілому. Там, де зосереджено багаті країни і національні держави забезпечують громадянам мінімальний прожитковий мінімум, який повністю задовольняє фізичні потреби людини, структура та ієрархія цінностей корінним чином відрізняються від країн та/або регіонів, де і сьогодні більшість громадян проживає за межею бідності (живуть менше ніж на один долар на день). Це що стосується національного та/або регіонального рівнів. Але сьогодні спостерігається формування нового типу суспільства – класу професіоналів та креативного класу (які є високоосвіченими професіоналами). Слід відзначити, що нові класи сформовані не за майновими, кастовими та іншими ознаками традиційного суспільства, а за такими ознаками, як знання, освіта, професіоналізм, нестандартне мислення (креативність). Головним чином, такі переміщення відбуваються за фінансами та висококваліфікованою роботою. Це отримало назву «кочове суспільство», для якого

формуються свої структура та ієрархія цінностей, адже «розуміння важливості цінностей як детермінант суспільних і соціальних процесів, ставлення людини до навколишньої дійсності актуалізують проблему в цілому» [7, с. 63]. Першими «під удар» попали традиційні матеріальні, соціальні та суспільні цінності, сформовані західноєвропейською моделлю: власне житло (у певному районі), власне авто (певної марки), робота на одному місці (в одній фірмі), соціальний захист (членство в галузевих профспілках), членство в одній партії (яка домінує у цьому регіоні), в одному гольф клубі (покер-клубі), офіційна родина (традиційна), щотижневий похід сім'єю до церкви тощо. Сучасний ринок праці кардинально змінив представлені вище цінності. На сучасному етапі розвитку збільшується відсоток вакансій на короткостроковий період виконання певних робіт без традиційного соцзабезпечення, захисту профспілок тощо. Тобто є замовлення на виконання разових робіт, під які збирається інтернаціональна команда (відбір за професійними якостями та досвідом виконання подібних робіт), яка після виконання робіт розформовується. Такий новий підхід до виконання робіт, з одного боку, розширює географію та інтернаціоналізує команди професіоналів, а з іншого – не надає впевненості у майбутньому (на довгострокову перспективу) працівників. Також в останні роки (особливо з 2019 р. у зв'язку з пандемією коронавірусу) зростає відсоток робіт в онлайн-режимі, коли співробітники виконують роботу у себе дома і роботу в традиційному офісі багато фірм узагалі відмінили. Таким чином, роботодавець та працівник утрачають фізичний контакт і можуть знаходитися навіть у різних частинах світу. Наступним важливим впливом на традиційні цінності є високий рівень мобільності компаній та працівників, коли для виконання проєктів постійно створюються нові майданчики для розміщення міжнародних команд професіоналів (виробництво, дослідження, робота над окремими проєктами). Це вимагає від робітників постійної зміни місця проживання, а від корпорацій – виконавців робіт – створення відповідних умов праці мільтикомандам. Такі нові умови роботи повністю змінюють традиційну ціннісну конструкцію людського буття людини. Так, часті зміни місця проживання формують запит на оренду житла, авто, а також відміняють соціальну, суспільну та політичну прив'язку на території тимчасового проживання. Це виливається у відсутність інтересу до проблем місцевих громад, політичного ландшафту та суспільного буття місцевого населення, з якими відбуваються контакти на рівні задоволення потреб фізичного проживання. Тим більше що якщо новий тимчасовий офіс розміщується в іншому куточку світу і комунікації з місцевим населенням відбуваються на рівні забезпечення життєдіяльності місця роботи (світло-, водопостачання, вивезення сміття, прибирання, приготування їжі тощо). У таких умовах у команди професіоналів немає ні часу, ні потреби слідкувати за місцевим суспільно-політичним, гуманітарним та економічним життям (корпорація забезпечує усім необхідним), а комунікації зі світом відбуваються у віртуальному просторі за допомогою мультифункціональних гаджетів (кінцевих пристроїв: смартфонів, айфонів, планшетів, комп'ютерів, ноутбуків тощо), підключених до міжнародних електронних комунікацій та глобальної мережі передачі даних. У таких умовах відбувається переорієнтація на глобальні соціально-політичні проєкти, партії, рухи, у рамках яких розглядаються загальнолюдські проблеми, а саме: свобода, рівність, права людини, питання екології та захисту навколишнього середовища, генної інженерії, біоінженерії, штучного інтелекту та робототехніки. Окрім того, набувають поширення соціальні мережі, соціальні медіа, де новини створюють та поширюють не професійні журналісти, а прості користувачі мережі. У таких умовах поступово втрачають вагу та прихильників традиційні партії, громадські об'єднання та рухи (на певній політичній платформі, ідеї та ідеології), які мають регіональний та національний характер. Також утрачають популярність галузеві профспілки національного рівня. Такий тип суспільства сформував нове «кочове суспільство». Подальше зростання рівня соціального забезпечення громадян, коли питання забезпечення фізіологічних потреб людини втрачає актуальність, людина починає по-іншому дивитися на навколишній світ, своє місце в ньому та своє буття. У таких умовах висока заробітна плата починає втрачати «сакральну цінність», якою вона була тривалий час і впливала на сімейні та соціальні цінності (коли людина працювала практично на «знос»). А на перше місце

виходять сімейні цінності та сім'я, а також цінності, пов'язані із задоволенням власних захоплень, уподобань та хобі. У таких умовах людина починає вибирати не роботу з високою зарплатою, а роботу, яка дає змогу більше часу проводити із сім'єю, подорожувати (відпочивати) та приділяти увагу своїм хобі. Сьогодні в багатьох країнах на законодавчому рівні дозволено у декретній відпустці перебувати батькові дітини, а жінкам (коли є маленькі діти) надається скорочений робочий день. Окрім того, низка країн виходить з ініціативою щодо запровадження чотириденного робочого тижня, щоб у людини було більше вільного часу для власних потреб (роботи над собою). При цьому хобі все більше стають екстремальними та небезпечними (сходження на вершини гір, сплавання гірськими річками, похід у джунглі, пустелю тощо). Так, наприклад, «найбагатша людина у світі, глава компаній Amazon і Blue Origin Джефф Безос у компанії трьох людей злітав у космос і повернувся назад» [2].

Подальший розвиток суспільства, техніки та технологій у частині генної інженерії, генетики, біоінженерії, штучного інтелекту та робототехніки почав формувати запит на нові моральні-етичні та соціально-суспільні цінності, адже сучасні розробки та роботи починають усе далі заходити в чутливі сфери існування людського роду як біологічного виду. Сьогодні все більше країн, корпорацій мають доступ до технологій, техніки та знань у цій сфері, а тому все важче стає контролювати/моніторити діяльність у цих сферах. З одного боку, досягнення у цих сферах допомагають людству, але проблема перетворення людини на біоробота/кіборга або створення нового типу люди (із передумовленими параметрами) є відкритою. Перш за все це досліди з генетичним кодом людини та спроби впливу на процеси зародження нової істоти із заданими параметрами та якостями, а також досліди з клонування. Сьогодні є заборона на певні дії, але в реальності ніхто не може гарантувати, що не ведуться неофіційно дослідження з людським генетичним матеріалом. Наступним чутливим для людини є широке впровадження результатів досягнень у біоінженерії, штучного інтелекту, мікроелектроніки та робототехніки. Таким чином, можна констатувати, що людство у своєму розвитку досить близько підійшло до тієї межі, за якою воно вже має технології впливу на людину як біологічний вид.

Наступною чутливою для суспільства є подальша цифровізація, інформатизація та віртуалізація усіх сфер суспільства та суспільних процесів і відносин, які також впливають на структуру та ієрархію цінностей, – широке впровадження у повсякденне використання результатів цифрової та Четвертої промислової революції в умовах глобалізації, уніфікації та стандартизації.

Передусім треба відзначити поширення кіберзагроз та кібератак на об'єкти критичної інфраструктури (важливі для життєдіяльності людей, економіки та безпеки країни), коли виведення з ладу автоматизованих систем управління може загрожувати цілим регіонам. Наприклад, утручання у системи управління атомними та гідроелектростанціями, хімічно небезпечними виробництвами, авіаперевезенням, забором та очисткою питної води для великих міст може призвести до масової загибелі людей. Наглядними прикладами стали події, які відбулися у США. Так, «JBS, найбільша у світі компанія, яка займається переробкою м'яса, стала об'єктом витонченої кібератаки від групи хакерів», коли 1 червня 2021 р. «JBS призупинила роботу на своїх заводах в Австралії, а у вівторок – у США, де на компанію припадає 20% усього виробництва яловичини і свинини» (для довідки: «JBS – найбільший у світі за продажами виробник м'яса. Компанія заснована у Бразилії, а її 150 заводів працюють у 15 країнах») [3]. А місяцем раніше відбувся «злам Colonial Pipeline», який вважають однією з найсерйозніших в історії атак на критично важливий об'єкт національної інфраструктури», оскільки Colonial Pipeline є «однією з найбільших трубопровідних компаній США», яка «забезпечує пальним майже половину населення східного узбережжя США» [9]. У цих подіях показовим є те, що кіберзлочинці діяли дистанційно, не порушуючи кордонів і не вчиняли безпосереднього фізичного впливу на ці об'єкти. Показовим є те, що метою кіберзлочинців були гроші, а не задіяння шкоди мирним людям.

Наступним напрямом, який отримав розвиток на сучасному етапі розвитку людини, є створення військових систем та засобів ведення бойових дій із використанням інформаційно-аналітичних систем управління та бойових машин із використанням штучного інтелекту,

робототехніки та Інтернету речей. Залишається відкритим питання несанкціонованого застосування проти мирних людей (через кібератаку) або створення приватної армії нового типу (з використанням сучасних досягнень та напрацювань у сфері цифрових технологій, робототехніки, штучного інтелекту тощо).

З одного боку, усі усвідомлюють, що своїми діями можуть прискорити кінець світу, а з іншого – сумлінно та добросовісно виконують або накази інших, або добровільно. Багато екологічних, техногенних катастроф показали, що світ дуже малий і людству немає куди з нього йти, і все одно дуже багато спеціалістів, сумлінно та добросовісно виконуючи свої професійні обов'язки, доводять людство до краю прірви.

Зважаючи на вищевказане, питання наявності сучасної архітектури та ієрархії усього спектру цінностей (матеріальних, морально-етичних та соціально-суспільних) тільки зростає. При цьому необхідно відзначити, що до традиційного переліку цінностей необхідно додати нові, сформовані під впливом сучасного етапу цивілізаційного розвитку суспільства, а саме: екологічні, цифрові, кібернетичні, біо- та генноінженерні тощо. Головною відмінністю сучасного стану речей від традиційного є поширення нових технологій, техніки та знань світом серед багатьох країн, адже у глобальному світі практично неможливо ізолювати науково-технічний прогрес та поставити його під жорсткий контроль та аудит для недопущення «попадання не в ті руки». Ось чому «в розвитку і функціонуванні будь-якої держави важливу роль відіграють представники різних професій, серед яких чільне місце займають фахівці з вищою освітою, на яких суспільство і держава покладають велику відповідальність, пов'язану з подальшим прогресивним розвитком у всіх сферах соціально-економічного, політико-правового і культурного життя» [4, с. 405]. У зв'язку із цим «кожен спеціаліст у процесі трудової діяльності виконує свій професійний обов'язок», беручи при цьому «на себе відповідальність не лише перед колективом, керівництвом за результати праці, а й перед суспільством і державою», а тому «обов'язок виступає тією рушійною силою, що штовхає особистість «робити добро, чинити за совістю не тільки згідно з вимогами суспільства, а й згідно з внутрішніми переконаннями», адже «тільки та особистість, у якій сформовано високе почуття відповідальності, здатна професійно виконувати свій обов'язок» [4, с. 407]. Так, «моральна зрілість особистості спричиняє її готовність брати на себе відповідальність, не виправдовувати власну пасивність, не очікувати на розв'язання проблемної ситуації іншими» [6, с. 70]. Головною проблемою є те, що один спеціаліст буде відповідально та добросовісно виконувати свою роботу, а ось у якому контексті – це вже інше питання. Наприклад, один програміст, який створює певну програму для користі суспільства, а другий – для кіберзлочину, але обидва роблять це відповідально та добросовісно. Або спеціалісти, які планують роботу сервісів для надання послуг, а інші – планують кібератаки та кіберзлочини. Прикладів можна наводити ще дуже багато, а тому можна констатувати, що таких якостей, як відповідальність та добросовісність, недостатньо для сучасного спеціаліста, щоб виконувати суспільно значущу позитивну роботу. Отже, можна говорити про те, що дуже важливою є роль освіти (школа, заклад вищої освіти), освіченості та знань у становленні молодого спеціаліста, для якого ідеалами та цінностями будуть не лише матеріальні блага та задоволення власного еґо та потаємних бажань. Окрім того, дуже важливим є період виховання та становлення людини, коли відбувається формування її власної структури та ієрархії цінностей, важливих тільки для неї. Так, О. Остапенко наголошує на тому, що «у професійній діяльності будь-якого спеціаліста важливу роль відіграють соціальні цінності», які виступають «як феномен свідомості» та «відображають передусім світогляд і поведінку людини», а «цінність» розуміється як «оцінка і ставлення людини до предметів, явищ і процесів навколишнього світу», тому «цінності займають найважливіше місце в житті людини і суспільства, оскільки саме вони характеризують власне людський спосіб життя, рівень виділення людини з тваринного світу» [4, с. 407]. Головним тільки є те, наскільки соціально-суспільні цінності збігаються із власними цінностями людини, особливо у період її виконання професійних обов'язків (будучи на роботі). При цьому дуже важливо вести контроль над спеціалістами, які виконують досить відповідальні роботи, адже історія знає багато прикладів, коли негаразди

вдома або слабкість характеру впливали на виконання професійних обов'язків, що призводило до трагедій. Ось чому «сучасна аксіологія виходить із того, що цінність – це поняття, яке вказує на суспільне або особистісне значення (значимість) явищ чи подій» [7, с. 63], а тому важливими є комунікація та аргументація у питаннях взаємовідносин на рівні «людина – людина» та «людина – суспільство». Своєю чергою, О. Капустіна пропонує розглядати соціальні цінності як «систему ідеалів, що є значущими для суспільства, та, будучи утворенням особистості, є основою для її поведінки та діяльності у соціальному середовищі» [1]. Насамперед треба виділяти такі цінності, які сьогодні є затребуваними у високорозвиненому суспільстві, а саме: особиста та суспільна свобода; можливість саморозвитку, самозростання та самореалізації; задоволення фізичних (фізіологічних) потреб людини; свобода переміщення; екологічна безпека та захист навколишнього середовища; цифрова та кібербезпека; заборона використання професійних знань, навичок та компетентностей на знищення людства; залишення за людиною права на природне відтворення (як біологічної істоти) тощо.

Також пропонуємо звернути увагу на соціальні мережі та соціальні медіа, які постійно розширюються за рахунок приєднання нових членів, а для окремих індивідів практично замінили комунікації на фізичному рівні. З одного боку, це новий сучасний тренд комунікацій на рівнях «людина – людина», «людина – суспільство», «людина – держава», «суспільство – держава», який формується на глобальному рівні, виходячи при цьому за межі національних кордонів та руйнуючи традиційний поділ життєвого світу та людського буття на близьке і далеке. Окрім того, соціальні мережі передусім впливають на культурні, духовні та моральні цінності. Яскравим прикладом є зміни традиційних підходів до таких категорій, як «особистий простір» та «особисте життя», адже присутність у соціальних мережах практично нівелювала саме поняття «приватність», коли багато людей виставляють напоказ дуже великий відсоток приватного життя і навіть інтимного. Усе це також впливає на структуру та ієрархію цінностей сучасної нової космополітичної людини.

Висновки. Підсумовуючи розгляд сучасного стану трансформації соціальних цінностей та ставлення до роботи, необхідно відзначити таке. Подальший розвиток суспільства показує певне накопичення та зростання складових елементів цінностей як особистого характеру, так і соціально-суспільного. При цьому необхідно враховувати, що цінності нікуди не зникають, а лише відбувається певне переосмислення та переорієнтація, коли одні цінності втрачають лідируючі позиції, а інші, навпаки, отримують перевагу, адже «будь-який людський інтерес, що виходить на «арену історії», одержує виправдання, набуває обґрунтування як «істинний людський інтерес», що вписується в систему культурних цінностей людства, тільки через моральну свідомість і систему моральних відносин», а тому «основний зміст ціннісних орієнтацій визначається політичними, світоглядними, моральними переконаннями, які у будь-якому суспільстві є предметом виховання, цілеспрямованого впливу» [6, с. 69–70]. Також необхідно брати до уваги, що науково-технічний прогрес, впливаючи на суспільство, людину, їхні взаємовідносини, створює передумови не лише переорієнтації традиційних цінностей, а й для появи нових сучасних цінностей, які пов'язані з найважливішою людською цінністю – правом на існування на цій планеті, коли «моральна зрілість особистості спричиняє її готовність брати на себе відповідальність, не виправдовувати власну пасивність, не очікувати на розв'язання проблемної ситуації іншими» [6, с. 70]. Прикладом може бути проблема екології та навколишнього середовища, яка останнім часом стала однією з актуальних, зважаючи на зміни клімату та наслідки для всього людства (незважаючи на країну, майновий стан, рівень моральності та цінності). Наступною важливою проблемою, створеною власними руками людством, є питання втручання у природний цикл відтворення людей (вплив на генетичному рівні), коли людство пробує клонувати людину, а також формувати заданий генетичний код майбутньої людини. Також людство досить далеко просувається у питанні поєднання людини – робота – штучного інтелекту, що в результаті може призвести до створення кіборгів. Окрім цього, подальші цифровізація та інформатизація усіх сфер суспільства, суспільних процесів роблять уразливими від кібератак та кіберінцидентів критичну інфраструктуру, що також впливає на суспільство. Отже,

головною проблемою сьогодення є те, що життя нашої планети знаходиться в руках високоосвічених професіоналів, які відповідально та сумлінно виконують свою роботу (створюючи фантастичні та грандіозні проекти, які формують майбутнє нашої планети). При цьому такі професіонали, також відповідально і сумлінно виконуючи поставлені перед ними завдання, можуть зруйнувати цей світ. Ось чому одними з головних пріоритетів сьогодення є створення такої універсальної і багатогранної структури та ієрархії сучасних цінностей, за допомогою якої можна було б утримувати людство від катастрофічних кроків, у першу чергу на роботі, виконуючи професійні обов'язки. У зв'язку із цим пропонуємо виділяти такі цінності, які, на нашу думку, сьогодні є затребуваними у високорозвиненому суспільстві, а саме: особиста та суспільна свобода; можливість саморозвитку, самозростання та самореалізації (мультикультуралізм, толерантність, відкритість, глобальний життєвий світ); задоволення фізичних (фізіологічних) потреб людини; свобода переміщення; екологічна безпека та захист навколишнього середовища; цифрова та кібербезпека; заборона використання професійних знань, навичок та компетентностей на знищення людства; залишення за людиною права на природне відтворення (як біологічної істоти) тощо.

Зважаючи на те, що суспільство йде вперед, питання трансформації соціальних цінностей та ставлення до роботи потребує подальших розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капустіна О. Дефініції поняття «соціальні цінності». URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/article/download/517/513/1347>.
2. Мільярдер Безос злітав у космос і успішно повернувся на Землю (ВІДЕО). URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/milliarder-bezos-sletal-v-kosmos-i-uspeshno-vernulsya-na-zemlyu-video-20072021-431689>.
3. Найбільший у світі м'ясокомбінат атакували російські хакери, Білий дім зв'язався з Кремлем. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57327010>.
4. Остапенко О.І. Соціальні цінності та орієнтації у професійній діяльності молодих спеціалістів, випускників вищих навчальних закладів України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 837. С. 404–410. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_66.
5. Стаканов Р.Д. Формування глобального ринку праці в посткризовий період. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 121. Ч. II. С. 171–177.
6. Стасевська О.А. Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 1(20). С. 62–76.
7. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах / М.І. Михальченко (кер.) та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. 336 с.
8. Тугаринов В.П. Избранные философские труды. Ленинград : ЛГУ, 1988. 344 с.
9. Як хакери зупинили трубопровід у США та до чого це призведе. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57069276>.

REFERENCES

1. Kapustina O. Definitzii poniattia «sotsialni tsinnosti». [Definitions of «social values»]. Retrieved from: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/article/download/517/513/1347>. [Ukrainian].
2. Miliarder Bezos zlitav u kosmos i uspishno povernuvsia na Zemliu (VIDEO). [Billionaire Bezos flew into space and successfully returned to Earth (VIDEO)]. Retrieved from: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/milliarder-bezos-sletal-v-kosmos-i-uspeshno-vernulsya-na-zemlyu-video-20072021-431689>. [Ukrainian].
3. Naibilshyi u sviti miasokombinat atakuvaly rosiiski khakery, Bilyi dim zviazavsia z Kremlem. [The world's largest meat factory was attacked by Russian hackers, the White House contacted the Kremlin]. Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57327010>. [Ukrainian].
4. Ostapenko O.I. Sotsialni tsinnosti ta oriientatsii u profesiinii diialnosti molodykh spetsialistiv, vypusknnykiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy. [Social values and orientations in the

professional activity of young specialists, graduates of higher educational institutions of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. Ser. Yurydychni nauky. 2016. № 837. pp. 404-410. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_66. [Ukrainian].

5. Stakanov R.D. Formuvannia hlobalnoho rynku pratsi v postkryzovyi period. [Formation of the global labor market in the post-crisis period]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. Vyp. 121 (chastyna II). 2014, pp. 171-177. [Ukrainian].

6. Stasevska O.A. Systema tsinnosti yak osnova buttia suchasnoho ukrainskoho suspilstva. [The system of values as the basis of existence of modern Ukrainian society]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. № 1 (20). 2014, pp. 62-76. [Ukrainian].

7. Suspilni tsinnosti naseleennia Ukrainy v teoretychnykh i praktychnykh vymirakh [Social values of the population of Ukraine in theoretical and practical dimensions]. / Avt. kolektyv : M. I. Mykhalchenko (kerivnyk) ta in. Kyiv : IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2013. 336 p. [Ukrainian].

8. Tugarinov V.P. Izbrannye filosofskie trudy. [Selected philosophical works]. Leningrad : Izd-vo LGU, 1988. 344 p. [in Russian].

9. Iak khakery zupynyly truboprovid u SShA ta do choho tse pryvede. [How hackers stopped the pipeline in the United States and what it will lead to]. Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57069276>. [Ukrainian].

Padalka Hanna Mykolaivna

Candidate of Sociological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Social Sciences and Humanities
Kyiv Institute of Intellectual Property and Law of the National University «Odesa Law Academy»

210 Kharkivske Shose str., Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-3738-9019

TRANSFORMATION OF SOCIAL VALUES AND ATTITUDE TO WORK: CURRENT STATE

The article considers the current state of transformation of social values in the further civilizational development of society, namely: information, post-information, and post-economic societies, when digital technologies and globalization change the socio-cultural landscape of many countries. And there is also the formation of a multicultural, multinational, multi-religious open global society, where personal freedom, equality, dignity, tolerance come first. This is happening under the influence of the results of the digital and industrial revolutions forming a new society with a new structure and hierarchy of values. The appearance (in addition to the existing universal values) of new values, namely: digital and cybernetic, ecological, genetic and medical-bio-engineering, robotic-technical, is also noticed. In modern conditions, where everything is regulated and standardized, a person loses his inherent irrationality in his actions and does not allow himself to become a complete machine. That is why it is necessary to create a modern universal and comprehensive structure and hierarchy of modern values, through which it would be possible to keep humanity from actions that could lead to catastrophic consequences for the planet. First and foremost, these should be moral and ethical, social and societal values, which should be a safeguard in the conscientious performance of their professional duties. It is noted that at the present stage of development of society the greatest danger to humanity, the planet, and natural resources can be expected from the most educated highly qualified professionals, because in their hands is concentrated the whole arsenal of professional knowledge, skills, abilities and competencies of mankind. And so it is very important how they will use knowledge, technology, resources. In this regard, the following values are proposed, which, in our opinion, are in demand in a highly developed society, namely: personal and social freedoms; opportunity for self-development, self-growth, and self-realization (multiculturalism, tolerance, openness, global life); satisfaction of physical (physiological) human needs; freedom of movement; environmental safety and environmental protection; digital and cybersecurity; prohibition of the use of professional knowledge, skills and competencies for the destruction of humanity; leaving a person the right to natural reproduction (as a biological being), etc.

Key words: culture, customs, principles, values, structure and hierarchy of values, modern society, freedom of movement, multiculturalism, ecology, environment, cybersecurity, biotechnology and genetics, digital and industrial revolutions, human existence, life world, global labor market.